

Θεωρίες Κοινωνικού Συμβολαίου

Επιμέλεια: Άννα Κουμανταράκη

Κύρια Ιδέα

- Οι άνθρωποι συνέρχονται και αποφασίζουν όλοι μαζί για το βασικό νόμο – «σύνταγμα» με τον οποίο θα κυβερνώνται

Βασικές προϋποθέσεις για τη σύναψη κοινωνικού συμβολαίου

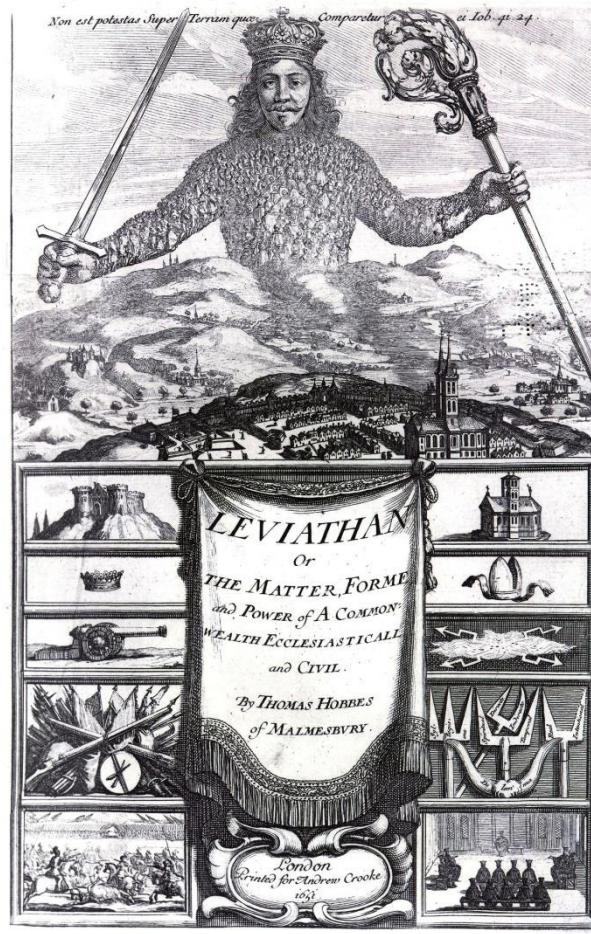
- Όλοι οι πολίτες έχουν ίσα δικαιώματα
- Το συμβόλαιο δεσμεύει όλους εξίσου
- Σε περίπτωση παραβίασης του συμβολαίου ο ένοχος τιμωρείται
- Με το κοινωνικό συμβόλαιο οι πολίτες αποφασίζουν να παραχωρήσουν την εξουσία πάνω στη ζωή και την περιουσία του σε ένα κυρίαρχο ηγεμόνα ο οποίος ταυτίζεται με το κράτος
- Σε περίπτωση που ο ηγεμόνας παραβιάσει τα δικαιώματα και θίξει την ατομική ιδιοκτησία ή την ελευθερία των πολιτών αυτοί έχουν το δικαίωμα να εξεγερθούν εναντίον του. Έχουν τουλάχιστον τυπικά αυτό το δικαίωμα

Φιλόσοφοι οι οποίοι έγραψαν για τη φύση του ανθρώπου ως προϋπόθεσης συγκρότησης | κοινωνικού συμβολαίου

- Thomas Hobbes (1588 – 1679)
- Hugo Grotious (1583 - 1645)
- John Locke (1632 -1704)
- Claude Adrien Helvétius (1715 - 1771)
- Jean Jacques Rousseau (1712 -1778)
- Paul-Henri Thiry, Baron d'Holbach (1723 -1789)

Thomas Hobbes

Λεβιάθαν

Ιστορικό πλαίσιο του έργου του Χομπς

- Εμφύλιος πόλεμος στην Αγγλία (1642 – 1651)
- Ενίσχυση του κοινοβουλίου σε βάρος του βασιλιά
- Αποκεφαλισμός βασιλιά Καρόλου Α' (1649)
- Άνοδος πουριτανών και θρησκευτική σύγκρουση
- Ανάπτυξη του φιλοσοφικού ρεύματος του Διαφωτισμού

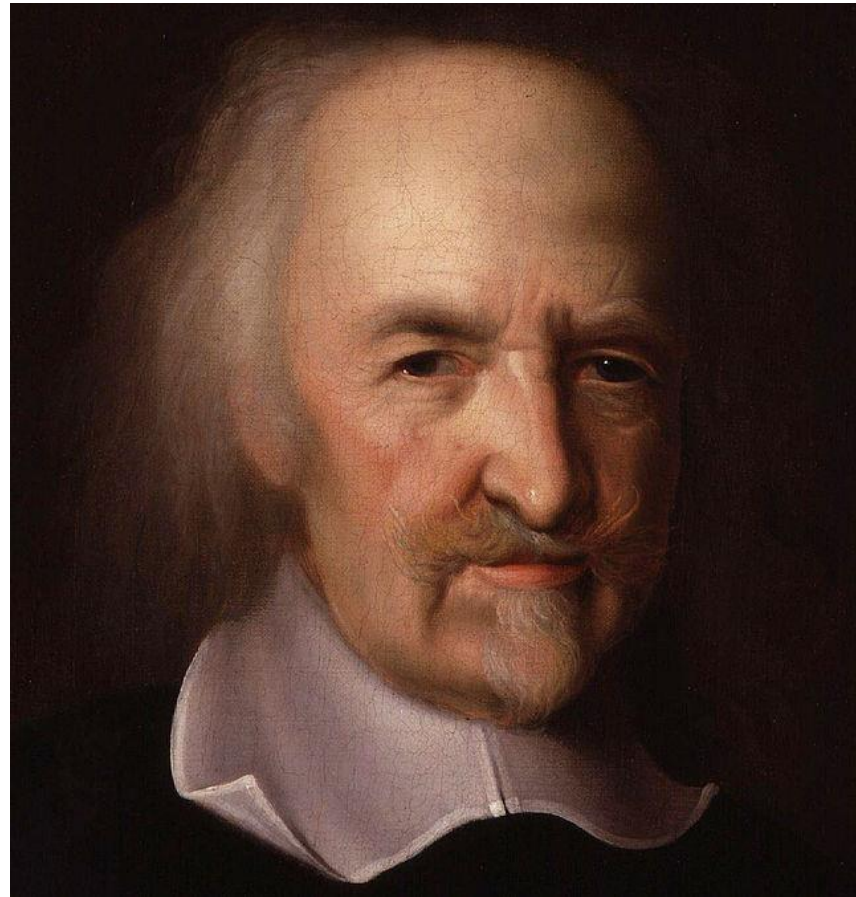
Βασικά ζητήματα – Θεωρητικό πλαίσιο Κοινωνικού Συμβολαίου του Hobbes

- Αμφισβήτηση παντοδυναμίας εκκλησίας
- Αμφισβήτηση της θεωρίας του Αριστοτέλη σύμφωνα με την οποία ο άνθρωπος είναι από τη φύση του ζώο πολιτικό
- Το βασικό κίνητρο για την κοινωνική συμβίωση η «φυσική» αδυναμία των ανθρώπων να επιβιώσουν μόνοι τους
- Εμπιστοσύνη στη δύναμη του επιστημονικού λόγου
- Αίτημα για προστασία της ανθρώπινης ζωής, ελευθερίας και ιδιοκτησίας
- Υποταγή στον ηγεμόνα με σκοπό τη διατήρηση της κοινωνικής ειρήνης

Thomas Hobbes

Άγγλος φιλόσοφος, γιος προτεστάντη κληρικού, ο **Τόμας Χομπς** (αγγλ, Thomas Hobbes, 1588-1679) υπήρξε ένας από τους πρώτους διανοητές-θεμελιωτές του σύγχρονου κράτους και ιδρυτής της πολιτικής φιλοσοφίας. Αν και σήμερα ο Χομπς αναφέρεται περισσότερο για το έργο του στην πολιτική φιλοσοφία, συνέβαλε και σε άλλους τομείς, όπου συμπεριλαμβάνονται η ιστορία, η γεωμετρία, η ηθική, η γενική φιλοσοφία και η αποκαλούμενη σήμερα πολιτική επιστήμη

Πηγή: Βικιπαίδεια

Adam Smith (1723 – 1790): αναζήτηση της δυνατότητας ηθικών συναισθημάτων στην πολιτική

- Επιστροφή της Αριστοτελικής «μεσότητας» στην πολιτική δράση.
- Η αποφυγή ακραίων λύσεων και ο κατευνασμός του υπέρμετρου εγωισμού
- Αναγνώριση των θετικών αποτελεσμάτων της επιδίωξης του «ιδιοτελούς» οικονομικού συμφέροντος
- Πίστη στη δυνατότητα των ανθρώπων για «συμπάθεια» απέναντι σε αυτούς που βρίσκονται σε χειρότερη οικονομική μοίρα
- Άμεσος στόχος η κοινωνική ειρήνη και η αποδοχή της υπάρχουσας κοινωνικής ιεραρχίας η οποία θα μπορεί να αντισταθμίζεται με μεταρρυθμίσεις υπέρ των φτωχότερων

Adam Smith

Ο Άνταμ Σμιθ (αγγλικά *Adam Smith*, 16 Ιουνίου 1723- 17 Ιουλίου 1790) ήταν Σκωτσέζος οικονομολόγος και ηθικός φιλόσοφος. Θεωρείται ένας από τους πρωτοπόρους της πολιτικής οικονομίας και θεμελιωτής της σχολής των κλασικών οικονομικών. Ένας από τους κύριους εκπροσώπους του Σκωτσέζικου Διαφωτισμού, ο Σμιθ είναι συγγραφέας των έργων «*Θεωρία των ηθικών συναισθημάτων*¹ (1759 και «*Μια έρευνα της φύσης και των αιτιών του πλούτου των εθνών*» (1776, με το δεύτερο να αναφέρεται συνήθως απλά ως *Ο Πλούτος των Εθνών* και να θεωρείται ως το κύριο έργο του Σμιθ και η πρώτη νεωτερική εργασία πάνω στα οικονομικά.

Πηγή: Βικιπαίδεια

Jean Jacques Rousseau

Ο **Ζαν Ζακ Ρουσσώ** (Jean-Jacques Rousseau, 28 Ιουνίου 1712 - 2 Ιουλίου 1778) ήταν Ελβετός φιλόσοφος, συγγραφέας και συνθέτης του 18ου αιώνα. Οι πολιτικές ιδέες του Ρουσσώ επηρέασαν τη γαλλική επανάσταση, την ανάπτυξη της κομμουνιστικής και σοσιαλιστικής θεωρίας, και την ιδεολογία του εθνικισμού.

Πηγή: Βικιπαίδεια

Jean Jacques Rousseau: για μια θεωρία κοινωνικού συμβολαίου στηριγμένη στις καλοσύνη της ανθρώπινης φύσης

- Σύμφωνα με το φιλόσοφο οι άνθρωποι είναι από τη φύση τους καλοί γίνονται όμως κακοί όταν γίνουν μέλη μιας κοινωνίας
- Η κοινωνία τους διαφθείρει γιατί τους γεννά τη δίψα για πνευματική υπεροχή, εξουσία και πλούτη
- Στη πραγματικότητα όλοι οι άνθρωποι έχουν ίσες πνευματικές δυνατότητες και πρέπει να έχουν το δικαίωμα να παίρνουν πολιτικές αποφάσεις
- Ο Rousseau σε αντίθεση με άλλους εκπροσώπους του Διαφωτισμού πίστευε ότι υπάρχει Θεός που δεν είναι όμως ο Θεός των Χριστιανών αλλά ένα παντοδύναμο όν χωρίς συγκεκριμένη δογματική ταυτότητα

Jean Jacques Rousseau: Κοινωνικό Συμβόλαιο

- Το κοινωνικό συμβόλαιο προϋποθέτει ότι οι πολίτες θα παραμερίζουν τα ιδιωτικά του συμφέροντα προς όφελος ενός γενικού συμφέροντος που θα στηρίζεται στη δικαιοσύνη
- Όλοι θα πρέπει να συμφωνούν στην παραχώρηση εξουσίας στη Βουλή η οποία θα ταυτίζεται με την γενική βούληση (la volonté générale)

Κριτική στις θεωρίες του Κοινωνικού Συμβολαίου

- Η αντίληψη περί φυσικής καταστάσεως και περί φύσεως του ανθρώπου αποτελεί μια θεωρητική αυθαιρεσία, δεδομένου ότι δεν τεκμηριώνεται από καμία ιστορική και κοινωνιολογική έρευνα. Επρόκειτο για νοητικό κατασκεύασμα, το οποίο όμως δεν στερείται εμπειρικών σημείων αναφοράς. Γνωσιολογικό υπόστρωμα αυτής της αντίληψης ήταν η άκριτη προσέγγιση της περιρρέουσας εμπειρικής πραγματικότητας που ισούται με αποδοχή της φαινομενικότητας (Πέτρος Παυλίδης: 2000) .
- Η εμπειρική συγκυρία, για την οποία γίνεται λόγος, χαρακτηρίζονταν απ' την ανάπτυξη των εμπορευματικών - χρηματικών σχέσεων, την επακόλουθη διάλυση κοινοτικών και συντεχνιακών δεσμών του παρελθόντος καθώς και από τη γενίκευση της αποξένωσης και του ανταγωνισμού. Αυτή η πραγματικότητα της ανατέλλουσας αστικής εποχής, που έδιδε την εντύπωση *bellum omnium contra omnes*, προσλαμβανόμενη ως αμεσότητα, δηλαδή ως εμπειρικά δεδομένο, φάνταζε αρχέγονη, εξω-ιστορική, ως δημιουργήμα είτε της αναλλοίωτης εγωιστικής ανθρώπινης φύσης είτε των φυσικών νόμων. (Στο ίδιο)

Η κριτική του Καρλ Μαρξ

- Όπως εύστοχα παρατηρεί ο Κ. Μαρξ «ο ατομικός και απομονωμένος κυνηγός και ψαράς, απ' όπου ξεκινούν οι Σμιθ και Ρικάρντο, ανήκει στις κοινότοπες φαντασιώσεις των Ροβισονιάδων του 18^{ου} αιώνα που με κανένα τρόπο δεν εκφράζουν καθώς φαντάζονται οι ιστορικοί του πολιτισμού, απλά μια αντίδραση ενάντια στην υπερεκπλέτυση και μια επιστροφή σε κάποια παρεξηγημένη φυσική ζωή..
- Άλλο τόσο δεν βασίζεται σε τέτοιου είδους νατουραλισμό και στο Κοινωνικό Συμβόλαιο του Ρουσσώ που σχετίζει και συνδέει με σύμβαση υποκείμενα από φυσικού τους ανεξάρτητα.. Αυτή είναι η επίφαση, η αισθητική και μόνο επίφαση των μικρών και μεγάλων Ροβισονιάδων.. Πρόκειται αντίθετα για το «προανάκρουσμα» της αστικής κοινωνίας, που από το 16^ο αιώνα ετοιμαζόταν και τον 18^ο αιώνα έκανε τεράστια βήματα προς την ωριμότητα της. Σε αυτή τη κοινωνία του ελεύθερου ανταγωνισμού το άτομο εμφανίζεται αποσπασμένο από τους φυσικούς δεσμούς που προηγούμενες ιστορικές εποχές το έκαναν εξάρτημα ενός ορισμένου, περιορισμένου ανθρώπινου συγκροτήματος.
- αυτό το άτομο του XVIII αιώνα - προϊόν, από τη μια πλευρά, της αποσύνθεσης των φεουδαρχικών κοινωνικών μορφών, και από την άλλη, της ανάπτυξης νέων παραγωγικών δυνάμεων, η οποία άρχισε τον XVI αιώνα - φαντάζει ως ιδεώδες, η ύπαρξη του οποίου ανάγεται στο παρελθόν· τους φαίνεται ότι αυτό (το άτομο του XVIII αιώνα -) δεν είναι το αποτέλεσμα της ιστορίας αλλά το αφετηριακό της σημείο... .

Βιβλιογραφία

- Πασχάλης Κιτρομηλίδης (2000) *Νεώτερη Πολιτική Θεωρία*. Αθήνα: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.
- Άρης Στυλιανού (2006) «Η έννοια του κοινωνικού συμβολαίου στη πολιτική φιλοσοφία του Χομπς» στο *Αξιολογικά*, 16 Νοέμβριος 2006, σελ. 101 – 111.
- Richard Tuck (2002) *HOBBS: A Very Short Introduction*. Oxford University Press.
- Περικλής Παυλίδης (2000) «Το Κοινωνικό Συμβόλαιο ως θεωρία του κοινωνικού γίνεσθαι και ως ιδεώδες» στο περιοδικό: *ΟΥΤΟΠΙΑ*, τεύχος 41, 2000, σσ.37-48).
- Κοσμάς Ψυχοπαίδης (1990) «Ο Α. Smith και η κριτική μέθοδος της πολιτικής οικονομίας» στο περιοδικό *Αξιολογικά*, τεύχος 1, σσ 7-93.
- Καρλ ΜΑΡΞ «Εισαγωγή» στα *Grundrisse*
- Robert Worler (2001) *Rousseau: A very Short Introduction*. Oxford University Press